

УДК 330.332:502.1

Колосова М. П.

менеджер з розвитку бізнесу, ТОВ "Когніанс", Київ, Україна, mkolosova@cogniance.com

Синиця А. Г.

головний спеціаліст відділу співпраці з Європейським інвестиційним банком Департаменту міжнародних фінансових проектів Міністерства фінансів України, Київ, Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТУВАННЯ В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ І ПРОЕКТІВ

Анотація. Розглянуто актуальні питання теоретико-методологічних та регуляторних засад інвестування в межах міжнародних екологічних програм і проектів, зокрема з урахуванням вітчизняного досвіду та проблемних аспектів інституціонального забезпечення відповідної сфери економіки. У цьому контексті досліджено питання екологізації національних економік в умовах глобалізації, що значною мірою актуалізувало питання залучення фінансових ресурсів у екологічні проекти, а відповідно, прискорився розвиток екологічно орієнтованих інвестицій. Проаналізовано окремі напрями та структуру зазначених процесів у вітчизняній економіці, визначено основні етапи та їхні характеристики в рамках процедур реалізації проектів за схемою екологічних інвестицій в Україні, виокремлено особливості організації співпраці з міжнародними організаціями в контексті реалізації положень Кіотського протоколу.

Ключові слова: екологізація національних економік, екологічно орієнтовані інвестиції, Кіотський протокол.

Рис. 4. Літ. 29.

Mariia Kolosova

Cogniance LTD, Kyiv, Ukraine, mkolosova@cogniance.com

Anna Synytsia

Ministry of Finance of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF INVESTMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL PROGRAMS AND PROJECTS

Abstract. The article is focused on pressing issues of theoretical, methodological and regulatory principles of investment within the framework of international environmental programs and projects, in particular taking into account domestic experience and problematic aspects of the institutional provision of the corresponding sphere of the national economy. In this context, the issue of greening national economies under globalization is investigated, which largely actualized attracting financial resources into environmental projects reflected in the development of environmentally-oriented investments. The specific directions and structure of these processes in the national economy are researched; the main stages and their characteristics are defined within the procedures for projects implementation under the scheme of environmental investments in Ukraine; specifics of the organization of cooperation with international institutions regarding the implementation of the Kyoto Protocol provisions are identified. The main directions of the United Nations activities related to the environmentalization of international relations are outlined. The concept of a green economy characterized by an increase in green sectors of ecology is explored, resulting in the need for additional financial resources for greening, as well as the study of global experience of access to green investments. The

© Колосова М. П., Синиця А. Г., 2018

main categories of environmental activities for financing projects implemented in cooperation with the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, the European Investment Bank and other financial institutions, as well as Ukraine's participation in energy efficiency programs of Nordic Environment Finance Corporation, ESP, GIZ and others are investigated. Key problems that need to be solved through cooperation of scientists, entrepreneurs, representatives of legislative and executive authorities are identified and analyzed.

Key words: ecologization of national economies, ecologically oriented investments, Kyoto protocol.

JEL classification: Q52, Q56, Q57.

Колосова М. П.

менеджер по развитию бизнеса, ООО "Когнианс", Киев, Украина, mkolosova@cogniance.com

Синица А. Г.

главный специалист отдела сотрудничества с Европейским инвестиционным банком Департамента международных финансовых проектов Министерства финансов Украины, Киев, Украина

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В РАМКАХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОГРАММ И ПРОЕКТОВ

Аннотация. *Рассмотрены актуальные вопросы теоретико-методологических и регуляторных основ инвестирования в рамках международных экологических программ и проектов, в частности с учетом отечественного опыта и проблемных аспектов институционального обеспечения соответствующей сферы экономики. В данном контексте исследованы вопросы экологизации национальных экономик в условиях глобализации, что в значительной мере актуализировало вопрос привлечения финансовых ресурсов в экологические проекты, а соответственно, ускорилось развитие экологически ориентированных инвестиций. Проанализированы отдельные направления и структура указанных процессов в национальной экономике, определены основные этапы и их характеристики в рамках процедур реализации проектов по схеме экологических инвестиций в Украине, выделены особенности организации сотрудничества с международными организациями в контексте реализации положений Киотского протокола.*

Ключевые слова: экологизация национальных экономик, экологически ориентированные инвестиции, Киотский протокол.

Поточний етап розвитку національної економіки характеризується не лише трансформаційними процесами та різноспрямованим впливом політико-правових і соціальних факторів, а й необхідністю швидкої інтеграції у глобальний економічний простір. У зв'язку з цим актуалізується проблема екологізації, виникнення якої пов'язане з реалізацією в економічно розвинутих країнах моделі сталого розвитку, що повинна забезпечити формування умов існування майбутніх поколінь без шкоди для навколишнього середовища. Складність вирішення цієї проблеми в умовах України спричинена необхідністю відновлення докризового потенціалу національної економіки на новій основі – зеленої економіки, що вимагає залучення додаткових джерел фінансування для екологізації виробництва, розподілу та споживання. Важлива роль у цьому належить інструментам зовнішнього фінансування, зокрема інвестиційним ресурсам міжнародних організацій.

Вагомий внесок у розробку питань екологізації розвитку національного та світового господарства зробили сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Н. М. Андреева, К. Андерсон, О. Веклич, Г. Дейлі, Д. Есті, П. Ерліх, Л. Купінець, Л. Мельник, Е. Семенюк, Л. Синяєва, І. Синякевич, Ю. Туниця, Дж. Фарлей, С. К. Харічков та ін. [1–13]. Проте питання пошуку джерел фінансування екологічних ініціатив та оптимізації участі в цьому міжнародних організацій потребують ґрунтовнішого дослідження.

Мета статті полягає у формуванні теоретико-методогічних засад дослідження фінансування міжнародними організаціями екологічних програм в Україні.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується не лише поглибленням глобалізаційних процесів, а й усвідомленням того, що вплив людини на навколишнє середовище є критичним і може спричинити незворотні зміни, що загрожують існуванню всього людства. Міждержавна співпраця в цьому напрямі розпочалася ще в ХІХ ст. з прийняттям Австро-Угорщиною та Італією декларації про охорону птахів та укладенням Росією, США і Японією угоди про охорону і спільне використання морських котиків у Тихому океані. Важливе значення у зв'язку з цим мало також проведення у 1913 р. вченими з 18 держав Міжнародної конференції з охорони природи у Швейцарії. Після Другої світової війни у Франції було організовано Міжнародний союз із захисту природи (нині Міжнародний союз охорони природи і природних ресурсів), діяльність якого спрямовувалась здебільшого на збереження й раціональне використання природних ресурсів [5; 14]. Вагома роль в екологізації міжнародних економічних відносин належить ООН (рис. 1).

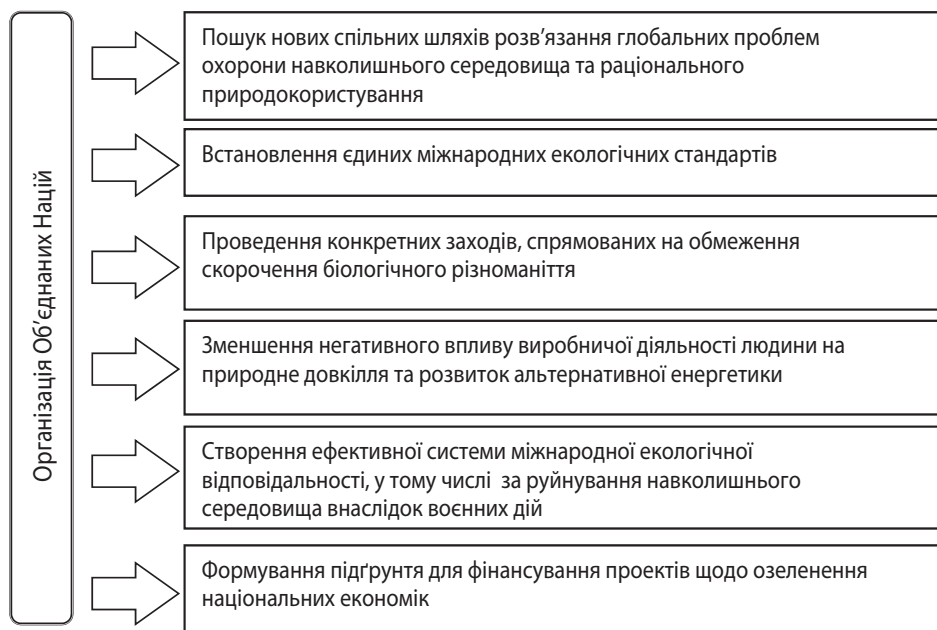

Рис. 1. Напрями діяльності ООН, пов'язані з екологізацією міжнародних відносин

Складено авторами.

Окреслені напрями реалізуються не лише в економічно розвинутих країнах, а й у країнах, що розвиваються, зокрема шляхом:

- впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій;
- структурної перебудови національних економік у напрямі екологізації господарського комплексу;
- удосконалення екологічного оподаткування тощо [15].

Екологізація національних економік має здійснюватися в межах втілення певних стратегій (рис. 2).

Перешкодою на шляху реалізації концепції *екологізації економіки* є соціальна та економічна нестабільність багатьох національних економік, відмінність у темпах економічного розвитку й можливостях забезпечення прийняттого рівня добробуту громадян. У зв'язку з цим тривалий час відбувається перегляд теоретичних засад досягнення умов сталого розвитку через перехід від вирішення проблеми в національному масштабі до міжнародного рівня, результатом чого стало розроблення концепції *зеленої економіки*. Можна стверджувати, що концепція зеленої економіки уможлиблює досягнення необхідних економічних результатів за одночасного зменшення негативного впливу на природне середовище шляхом як ефективнішого використання наявних ресурсів, так і застосування новітніх технологій, в основі яких перебувають знання, накопичені людством.

Зелена економіка характеризується збільшенням “зелених” секторів економіки, що неможливо без додаткових фінансових ресурсів, тобто інвестицій, як з державного, так і з приватного секторів, для вдосконалення інфраструктури й установ, а також упровадження процесів сталого споживання і виробництва. Важливою складовою концепції зеленої економіки є інвестиційна, що передбачає отримання фінансових ресурсів на “озеленення”, відтак ретельнішого дослідження потребує світовий досвід доступу до зелених інвестицій.

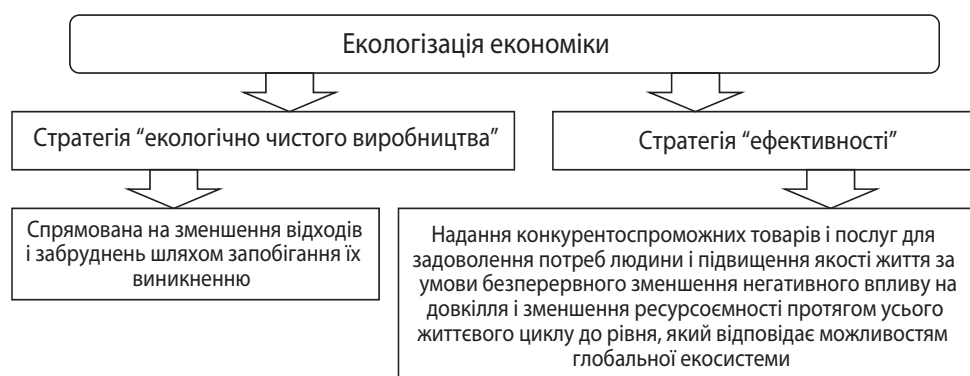

Рис. 2. Складові концепції “екологізації економіки”

Складено за: Харічков С. К., Андреева Н. М. Екологічне чисте виробництво: інституціональні передумови, шляхи та механізми їх активізації в Україні. *Економіст*. 2010. № 10. С. 25–29; Eco-efficiency. Creating More Value with Less Impact. WBCSD, 2000. 32 p.

Перш ніж ретельно розглянути теоретико-методологічні засади залучення фінансових ресурсів у екологічні проекти, зазначимо, що в Україні одночасно з терміном *зелені інвестиції* частіше застосовуються інші, зокрема *екологічні інвестиції* та *екологічно орієнтовані інвестиції*.

С. Харічков та Н. Андреева під *екологічними інвестиціями* розуміють “усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в народногосподарський оборот, основною метою якого є запобігання, обмеження, усунення і відновлення наслідків забруднення довкілля” [13]. Поняття *екологічно орієнтовані інвестиції* є значно ширшим, ніж *екологічні інвестиції*, оскільки охоплює доволі широкий перелік інвестицій, що мають не лише екологічне, а й соціально-економічне призначення. З огляду на ці тлумачення можна графічно описати *екологічно орієнтовані інвестиції* (рис. 3).

Очевидно, слушною є думка науковців [13], котрі стверджують, що використання терміна *зелені інвестиції* певною мірою умовне, адже відображає насамперед секторальну спрямованість трансформаційного курсу на перехід до зеленої економіки. Цей термін скоріше ідентичний поняттю *екологічно орієнтовані інвестиції*, з огляду на пріоритети розвитку, закладені в концепції “зеленої економіки”.

Рис. 3. Тлумачення сутності терміна “екологічно орієнтовані інвестиції”

Складено авторами.

Зелені інвестиції, які також називають *соціально відповідальними інвестиціями*, – це вкладення в різні компанії і підприємства, орієнтовані на розвиток технологій, які дають змогу зберегти довкілля. Найприбутковішими зеленими інвестиціями можна вважати сонячні батареї, органічне сільське господарство та впровадження екологічних транспортних засобів. Здійснювати *зелене інвестування* можна й через традиційні засоби (фонди, запаси, облігації та ін.), і шляхом придбання *зелених ресурсів у зелених компаній*.

Зауважимо, що *зелені інвестиції* набувають популярності, оскільки дедалі більша кількість компаній прагнуть отримувати екологічно чисту енергію та інші безпечні з екологічної точки зору продукти. Подібні інвестиції можуть виявитися доволі вигідними, оскільки ця сфера для інвестицій була спроектована, аби забезпечити дохід у найближчому майбутньому [16].

У поточних умовах розвитку економіки України *зелені інвестиції* можуть стати інструментом не лише стабілізації та зростання, а й поступового переходу від сировинної орієнтації, пов'язаної з пріоритетним інвестуванням у розвиток III технологічного укладу, до стимулювання інвестицій у IV–VI укладу, з ефективнішим використанням людського потенціалу. Фінансування “озеленення” національної економіки має сприяти технічному переозброєнню, диверсифікації виробництва та покращанню конкурентних позицій на світових ринках. Зважаючи на те, що в економічно розвинутих країнах *зелені інвестиції* забезпечують формування попиту на кваліфіковану працю, підвищення інтелектуального рівня працівників та можливість реалізації власного потенціалу, то в Україні це реальна можливість сповільнити негативні демографічні процеси, пов'язані з втратою трудових ресурсів.

За оцінками міжнародних експертів, потреба в щорічному фінансуванні “озеленення” світової економіки становить від 1,05 трлн до 2,59 трлн дол. США, або менш як 1/10 усіх річних світових інвестицій. Найбільший обсяг *зелених інвестицій* у рамках екологічно орієнтованих заходів, передбачених державними пакетами дій з відновлення економіки, припадає на КНР (22 300 млн євро), Японію (12 300 млн євро), Республіку Корею (9 300 млн євро), Францію (5700 млн євро), Данію (700 млн євро), Бельгію (118,8 млн євро) [17; 18].

“Озеленення” української економіки великою мірою залежить від удосконалення державної політики щодо іноземних інвестицій, які спрямовуються на фінансування екологічних програм. Водночас певний позитивний досвід у цьому напрямі вже набуто. Є вдало реалізовані проекти, виконані у співпраці з такими фінансовими установами, як Світовий банк і його підрозділ Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР); Європейський інвестиційний банк; Північний інвестиційний банк. Україна також брала участь у програмах: “Субнаціональні фінанси” від Міжнародної фінансової корпорації (МФК), що є спільною ініціативою Світового банку і МФК; НЕФКО (Північна екологічна фінансова корпорація); Глобального екологічного фонду (ГЕФ); Східноєвропейського партнерства у сфері енергоефективності та екології (E5P); Української програми підвищення енергоефективності UKEEP; Шведського міжнародного агентства з розвитку співробітництва; Німецького товариства міжнародного

співробітництва (GIZ); Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН); Фонду Чарльза Стюарта Мотта; Фонду імені Генріха Белля.

Зокрема, інвестиції ЄБРР в Україні з 1992 р. дорівнювали 12 млрд євро. Інвестиції у сталий розвиток із 2006 р. становлять 30 % загальних інвестицій банку [19]. За Програмою фінансування альтернативної енергетики в Україні (USELF) як інвестиційного механізму ЄБРР за 2009–2014 рр. ЄБРР надано фінансування в обсязі 50 млн євро, Фондом чистих технологій – 20 млн, девелоперами – 30 млн євро. Технічна підтримка в обсязі 8,45 млн дол. США фінансувалася за рахунок гранту ГЕФ. У 2014 р. виділено додаткове фінансування проектів відновлюваної енергетики – 70 млн євро через інвестиційний механізм ЄБРР і Фонд чистих технологій (загальна сума фінансування становитиме 140 млн євро). Проте така підтримка порівняно з необхідною для освоєння потенціалу України, еквівалентного 81 млн т умовного палива, або 70 млрд м³ природного газу, є доволі незначною [20].

Потрібно визнати, що в Україні існують ефективно реалізовані пілотні проекти, спрямовані на зниження енергоємності виробництва, але немає широкої програми, націленої на покращання екологічних показників. У контексті розгляду теоретичних засад “озеленення” національної економіки доцільно згадати, що Україна, підписавши Кіотський протокол, не тільки взяла на себе певні зобов'язання, а й отримала можливість залучення додаткових коштів на проведення заходів зі зниження викидів парникових газів через реалізацію міжнародної торгівлі квотами та проектів спільного впровадження. На 6 вересня 2017 р. в Україні в обіг введено 4604 млн т CO₂-екв одиниць встановленої кількості (ОВК). Останнім розглянутим звітом є Національний звіт про інвентаризацію антропогенних викидів та поглинання парникових газів за період 1990–2013 рр. Відповідно до цього кадастру, розрахункове значення резерву дорівнює 3087,5 млн т CO₂-екв [21]. Згідно з міжнародними вимогами, з 2008 р. у нашій країні діє схема зелених інвестицій, яка регулює участь у міжнародній торгівлі квотами Кіотського протоколу та механізм використання отриманих коштів (рис. 4).

Починаючи з 2009 р., Україною здійснено продаж квот на викиди парникових газів загалом на 47 млн. ОВК [23]: Японії – 30 млн ОВК, Іспанії – 3 млн, і ще додатково 14 млн ОВК Японії в 2010 р. Ціна продажу становила близько 10 євро за ОВК переданих квот на викиди парникових газів. Таким чином, загальна сума отриманих коштів Україною за механізмом торгівлі квотами Кіотського протоколу становить близько 470 млн євро [24]. Надходження від продажу ОВК спрямовано до державного бюджету та розміщено на спеціальних рахунках Державної казначейської служби України. Кошти використовувалися згідно з чинним Бюджетним кодексом України.

Напрями реалізації проектів міжнародної торгівлі квотами Кіотського протоколу в Україні відповідали затвердженим інструкціям щодо впровадження схеми зелених інвестицій* [25; 26].

* Документи втратили чинність на підставі наказу Міністерства екології та природних ресурсів України “Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Національного агентства екологічних інвестицій України” від 14.09.2017 № 337 (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1233-17>).

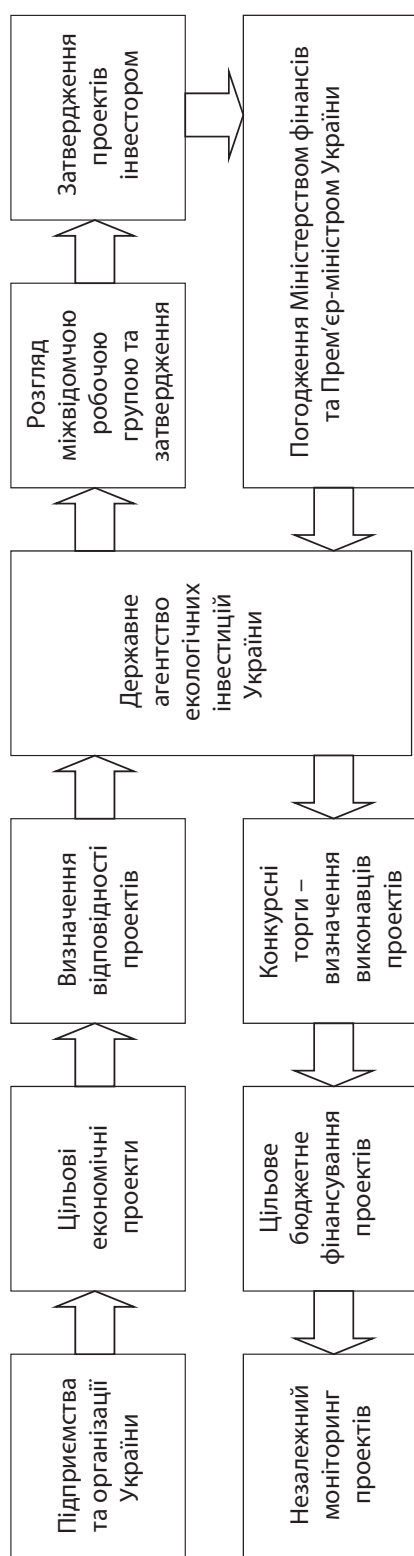

Рис. 4. Процедура реалізації проектів за схемою екологічних (зелених) інвестицій в Україні

Складено за: Про затвердження Порядку розгляду, схвалення і реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та пропозицій щодо здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів і виконанням зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату: постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2008 № 221. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/221-2008-%D0%BE>.

В Україні для фінансування було обрано такі категорії екологічної діяльності:

- енергозбереження;
- заміна одних видів палива на інші види з меншим навантаженням на навколишнє середовище;
- утилізація шахтного метану;
- відновлювальна енергетика;
- заходи, націлені на зменшення викидів інших парникових газів, окрім CO₂;
- заходи з охорони навколишнього середовища.
- Також до 5 % ресурсів відводиться на “м’яке озеленення”, тобто інституційний розвиток для впровадження екологічної діяльності.

Попри перспективність отримання “зелених” інвестицій шляхом реалізації Кіотського договору, варто зауважити, що одні з найбільших квот серед країн Центральної та Східної Європи наша країна отримала зовсім не за рахунок системного вжиття заходів, спрямованих на зменшення викидів, а як результат економічного спаду в 1990-х роках. Стосовно квот на викиди парникових газів, набутих державою без докладання реальних кліматоохоронних зусиль, науковці застосовують термін “гаряче повітря” (англ. hot air). Результат використання “гарячого повітря” можна вважати двояким: з одного боку — це реальна можливість отримати фінансові ресурси для виконання екологічних програм, але з другого — вони не можуть вважатися результатом цілеспрямованих заходів зі зменшення викидів, тим самим ставлячи в нерівні умови країни — учасники зазначеного протоколу.

Координуючим органом реалізації схеми “зелених” інвестицій в Україні було визначено Державне агентство екологічних інвестицій України [27]. Нині його функції стосовно цільових екологічних (зелених) інвестицій та надання пропозицій щодо здійснення заходів, пов’язаних із реалізацією таких проєктів і виконанням зобов’язань сторін Кіотського протоколу, передано Міністерству екології та природних ресурсів України [28].

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.2008 № 221 [22] було визначено порядок та критерії відбору проєктів для реалізації за схемою зелених інвестицій. Аналіз практики застосування цієї постанови дав змогу виявити такі проблемні питання:

- внаслідок залучення до процедури відбору для реалізації проєктів та управління фінансовими ресурсами кількох органів виконавчої влади та сторін — покупців квот на викиди парникових газів процес став надмірно забюрократизованим;
- темпи реалізації проєктів суттєво вповільнювалися через законодавчі особливості процедури виділення коштів із державного бюджету та проведення конкурсних державних торгів;
- незначний обсяг скорочення викидів парникових газів за непропорційно великих фінансових витрат ставить під сумнів ефективність упровадження схеми зелених інвестицій за чинною процедурою. При виконанні відібраних проєктів за такою схемою прогнозується досягти щорічного зменшення викидів на 247 577,37 т CO₂-екв, або лише 0,069 %

усіх викидів CO₂ в державі (2010 р.). До початку 2012 р. на впровадження заходів проектів схеми зелених інвестицій виділено 3719 млн грн (близько 341 млн євро) [29];

- обрані для фінансування проекти здебільшого спрямовані на енергозбереження;
- запровадження механізму міжнародної торгівлі квотами згідно з Кіотським протоколом в Україні непрозоре. Оприлюднення інформації стосовно проектів у рамках міжнародної торгівлі квотами належним чином не налагоджено, що призводить до труднощів оцінки їхньої якості та ефективності.

На підставі викладеного можна зробити такі висновки.

Конкурентна позиція національної економіки великою мірою визначається її здатністю максимально швидко “озеленити” основні сектори, що забезпечує не лише прискорення економічного зростання за рахунок ширшого використання новітніх нелімітованих ресурсів (інформація та знання), а й збереження навколишнього середовища як основи сталого розвитку людства.

“Зелені” інвестиції, отримані завдяки співпраці з міжнародними організаціями та за результатами виконання Кіотського протоколу, можуть надати реальний поштовх для перетворень в економіці України. Водночас фактичний рівень залучення “зелених” інвестицій дав змогу виявити низку проблем, які потребують розв’язання через плідну співпрацю науковців, підприємців, представників законодавчої та виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. *Anderson K. Effects on the environment and welfare of liberalising world trade: the cases of coal and food / ed. by K. Anderson, R. Blackhurst (Editors). The Greening of World Trade Issues. London : Harvester Wheatsheaf, 1992. P. 145–172.*
2. *Daly H., Farley J. Ecological economics: Principles and applications. New York, 2010. 544 p.*
3. *Esty D. Greening the GATT : Trade, environment and the future. Washington, DC, 1994. 319 p.*
4. *Ehrlich P. R., Ehrlich A. H., Holdren J. P. Ecoscience: Population. Resources. Environment. San Francisco : W. H. Freeman and company, 1977. 1052 p.*
5. *Henningsen C. Managing Ecological Investment Risk. Green Money Journal. 2011. No. 82. P. 1–4.*
6. *Веклич О. Экологический фактор формирования конкурентоспособности национальной экономики. Экономика Украины. 2005. № 12. С. 65–72.*
7. *Купінець Л., Харічков С. Інструменти екологічної безпеки у міжнародній торгівлі. Економіка України. 2006. № 4. С. 71.*
8. *Мельник Л. Екологічна економіка. 3-тє вид., випр. і допов. Суми : Університетська книга, 2006. 367 с.*
9. *Синяєва Л., Олексенко Р. І., Плаксина І. М. Екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2007. № 4. С. 12–15.*
10. *Синякевич І. Екологізація розвитку: суть, об’єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України. Науковий вісник НАТУ. 2005. Вип. 15.6. С. 98–102.*

11. Туниця Ю., Семенюк Т., Туниця Т. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу. *Вісник НАН України*. 2008. № 2. С. 8–24
12. Харічков С. К., Андреева Н. М. Екологічне чисте виробництво: інституціональні передумови, шляхи та механізми їх активізації в Україні. *Економіст*. 2010. № 10. С. 25–29.
13. Харічков С. К., Андреева Н. М. “Зелені інвестиції” як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: Міжнародні орієнтири і перспективи впровадження. *Економіст*. 2010. № 12. С. 16–21.
14. Богаčov В. Необхідність підвищення екологічної безпеки в Україні. *Економіст*. 2008. № 9. С. 12–14.
15. Екологізація суспільства: Соціальна роль та моделювання = Ecologization of society: Social role and modelling = Экологизация общества: Социальная роль и моделирование : монографія / Е. П. Семенюк, Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківський та ін. Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. 460 с.
16. Балуєва О. В. “Зелена економіка” як вектор інноваційного розвитку економіки. *Прометей*. 2013. № 3 (42). С. 72–79.
17. Федина К. М. Теоретичні аспекти впровадження “зеленої” економіки в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2013. Вип. 19, № 1. С. 216–224.
18. “Зелена” стратегія регіону / за наук. ред. Б. В. Буркинського, Т. П. Галушкіної. Саки : Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України, 2011. С. 18–35.
19. Дідик В. USELF – фінансова підтримка реалізації проектів з використання біомаси для виробництва електричної енергії. 2016. 19 трав. URL: <http://www.bakertilly.ua/media/USELF%20Didyk%2020160519.pdf> (08.12.2018).
20. В Україні необхідно створити умови для інвестицій в “зелений” сектор. *Укрінформ*. 2016. 20 квіт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2003655-v-ukraini-neobhidno-stvoriti-umovi-dla-investicij-v-zelenij-sektor.html> (08.12.2018).
21. Розрахунок резерву періоду дії зобов'язань (CPR calculation) / Український реєстр вуглецевих одиниць. 2017. 6 верес. URL: <http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/ua/264.htm>.
22. Про затвердження Порядку розгляду, схвалення і реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та пропозицій щодо здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів і виконанням зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату : постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2008 № 221. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/221-2008-%D0%BE>.
23. Публічно доступна інформація по Кіотському протоколу / Український реєстр вуглецевих одиниць. URL: <http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/ua/278.htm>.
24. Шлапак М. Зелені інвестиції прокотилися повз Україну до Чехії. *Зелена хвиля*. 2012. 8 лют. URL: <http://ecoclubua.com/2012/02/zeleni-investytsiji-prokotylusya-rovz-ukrajiny-do-chehiji/>.
25. Про затвердження Вимог до підготовки проектів спільного впровадження : наказ Національного агентства екологічних інвестицій України від 25.06.2008 № 33. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0665-08>.
26. Про затвердження Інструкції про реалізацію проектів спільного впровадження за національною процедурою : наказ Національного агентства екологічних інвестицій України від 18.12.2008 № 79. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-09>.
27. Про Положення про Державне агентство екологічних інвестицій України : указ Президента України від 13.04.2011 №455/2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/455/2011>.

28. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/221-2008-%D0%BF>.
29. Огляд використання коштів, отриманих у рамках міжнародної торгівлі квотами в Україні / Всеукраїнська громадська організація “Національний екологічний центр України”. URL: http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2013/02/analysis-of-GIS-in-Ukraine_2012_ukr.pdf.

References

1. Anderson, K. (1992). Effects on the environment and welfare of liberalising world trade: the cases of coal and food. In K. Anderson, R. Blackhurst (Eds.). *The Greening of World Trade Issues* (pp. 145–172). London: Harvester Wheatsheaf.
2. Daly, H., Farley, J. (2010). *Ecological economics: Principles and applications*. New York.
3. Esty, D. (1994). *Greening the GATT: Trade, environment and the future*. Washington, DC.
4. Ehrlich, P. R., Ehrlich, A. H., & Holdren, J. P. (1977). *Ecoscience: Population. Resources. Environment*. San Francisco: W. H. Freeman and company.
5. Henningsen, C. (2011). Managing Ecological Investment Risk. *Green Money Journal*, 82, 1–4.
6. Veklich, O. (2005). Ecological factor of formation of competitiveness of national economy. *Economy of Ukraine*, 12, 65–72 [in Russian].
7. Kupinets, L., Kharichkov, S. (2006). Instruments of environmental safety in international trade. *Economy of Ukraine*, 4, 66–74 [in Ukrainian].
8. Melnyk, L. (2006). *Ecological economy*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
9. Syniaieva, L., Oleksenko, R., & Plaksina, I. (2007). Ecological problems of Ukraine and ways of their solution. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 4, 12–15 [in Ukrainian].
10. Syniakevych, I. (2005). Ekologizations development: essence, objective necessity, principles, instruments, prospects, for Ukraine. *Scientific Bulletin of Ukrainian National Forestry University*, 15.6, 98–102 [in Ukrainian].
11. Tunytsia, Yu., Semeniuk, T., & Tunytsia, T. (2008). Dialectics of globalization in the context of ecological imperative. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 2, 8–24 [in Ukrainian].
12. Kharichkov, S. K., Andriieva, N. M. (2010). Ecological clean production: institutional preconditions, ways and mechanisms of their activation in Ukraine. *Economist*, 10, 25–29 [in Ukrainian].
13. Kharichkov, S. K., Andriieva, N. M. (2010). “Green investment” as a catalyst for transition to a new rate economic development: international and directions of future. *Economist*, 12, 16–21 [in Ukrainian].
14. Bohachov, V. (2008). The need to increase environmental safety in Ukraine. *Economist*, 9, 12–14 [in Ukrainian].
15. Semeniuk, E. P., Olianysheh, T. V., Senkivskiy, V. M. et al. (2012). *Ecologization of society: Social role and modelling*. Lviv: Ukrainska akademiia drukarstva [in Ukrainian].
16. Baluieva, O. V. (2013). “Green economy” as a vector of innovative economic development. *Prometheus*, 3 (42), 72–79 [in Ukrainian].
17. Fedyna, K. M. (2013). Theoretical aspects of implementing the “green” economy in Ukraine. *Problems of rational use of socio-economic and natural-resource potential of the region: financial policy and investments*, Vol. 19, No. 1, 216–224 [in Ukrainian].
18. Burkynskiy, B. V., Halushkina, T. P. (Eds.). (2011). *“Green” strategy of the region*. Saky: Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnykh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian].

19. Didyk, V. (2016, May 19). *USELF - financial support for the implementation of biomass projects for electricity production*. Retrieved from <http://www.bakertilly.ua/media/USELF%20Didyk%2020160519.pdf> [in Ukrainian].
20. It is necessary to create conditions for investments in the “green” sector in Ukraine. (2016, April 20). *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2003655-v-ukraini-neobhidno-stvoriti-umovi-dla-investicij-v-zelenij-sektor.html> [in Ukrainian].
21. Ukrainian Register of Carbon Units. (2017, September 6). *Calculation of reserve period of obligations (CPR calculation)*. Retrieved from <http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/ua/264.htm> [in Ukrainian].
22. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2008). *On approval of the Procedure for consideration, approval and implementation of targeted environmental (green) investment projects and proposals for implementation of measures related to the implementation of such projects and fulfillment of obligations of the Parties to the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change* (Decree No. 221, February 22). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/221-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].
23. Ukrainian Register of Carbon Units. (n. d.). *Publicly available information on the Kyoto Protocol*. Retrieved from <http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/ua/278.htm> [in Ukrainian].
24. Shlapak, M. (2012, February 8). Green investments swept past Ukraine to the Czech Republic. *Green Wave*. Retrieved from <http://ecoclubua.com/2012/02/zeleni-investytsiji-prokotylysya-povz-ukrajiny-do-chehiji/> [in Ukrainian].
25. National Environmental Investment Agency of Ukraine. (2008). *On approval of Requirements for the preparation of joint implementation projects* (Order No. 33, June 25). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0665-08> [in Ukrainian].
26. National Environmental Investment Agency of Ukraine. (2008). *On approval of the Instruction on the implementation of joint implementation projects under the national procedure* (Order No. 79, December 18). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-09> [in Ukrainian].
27. The President of Ukraine. (2011). *About the Regulations on the State Environmental Investment Agency of Ukraine* (Decree No. 455/2011, April 13). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/455/2011> [in Ukrainian].
28. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). *On optimization of the system of central executive authorities* (Decree No. 442, September 10). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/221-2008-%D0%BF> [in Ukrainian].
29. All-Ukrainian public organization “National Ecological Center of Ukraine”. (n. d.). *Review of the use of funds received in the framework of international trade in quotas in Ukraine*. Retrieved from http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2013/02/analysis-of-GIS-in-Ukraine_2012_ukr.pdf [in Ukrainian].